

Dialogdag 3 op 28 september 2017 in VAC Hasselt

Verslag van de dialoogsessie 'Van individuele moestuin tot collectieve moestuin' door mevrouw Ruth Van Mechelen van Velt vzw.

VOORMIDDAG

Mevrouw Van Mechelen licht de werking van vzw VELT aan de hand van een powerpoint uitgebreid toe.

- De vzw Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren (vzw VELT) is de vereniging van mensen die milieuvriendelijk aan de slag gaat in de tuin of in de keuken. De vzw promoot gezond leven op het ritme van de seizoenen én dit met respect voor de natuur. De vzw wil mensen verbinden, bevestigen en ondersteunen in hun ecologische keuze(s).
- Kernthema's: **ecologisch tuinieren** (geen chemische bestrijdingsmiddelen, geen kunstmest, ...) en **ecologische voeding** (bio, lokaal en seizoensgebonden, preventie van afval,...)
- De werking van de vzw gebeurt in lokale groepen met afdelingen en werkgroepen i.s.m. vele vrijwilligers -> workshops, lesgevers, praktijkbegeleiders, ...
- Mensen samenbrengen uit een zo breed mogelijke waaier van af- en herkomst (allochtonen, autochtonen, ouderen, jongeren, werklozen, kansarmen, ...)
- Vzw VELT ondersteunt door uitgifte van publicaties, tijdschriften, campagnes, vormingen -> doel: wegwijs maken om bewust en ecologisch te leven.
- Vzw VELT doet zelf geen inrichting van tuinen, maar begeleidt en coacht, zoals bijv. geschikte gronden zoeken om op te tuinieren, vergunningen aanvragen, relevante lesgevers ter beschikking stellen, vrijwilligers opleiden en begeleiden, info verstrekken over hoe de bodem geschikt maken, uitstappen organiseren, zoeken van relevante externe partners, hoe contacten leggen met doelgroepen die het maatschappelijk moeilijk hebben, helpen bij de opstelling van een tuinreglement, ...
- De ondersteuning is geen 'schoolse' ondersteuning, maar steeds op maat.
- Na 2 a 3 jaar moet de (samen)tuin zelfstandig kunnen 'draaien' (lukt evenwel niet altijd).
- Samentuinieren bestaat in verschillende vormen, maar altijd is het basisconcept: SAMEN (samen een tuinreglement uitwerken, samen inrichten, samen onderhouden, samen tuincursussen volgen, samen koken, samen aankopen, samen opruimen, ...)
- Soms bestaat een samentuin uit individuele tuintjes, soms enkel uit één samentuin. Men streeft er wel altijd naar om het groeps- en verantwoordelijkheidsgevoel te stimuleren door zaken in gemeenschap te beheren, zoals een gemeenschappelijk tuinhuis, een gemeenschappelijke waterpomp, gemeenschappelijke wateropvang, gemeenschappelijk tuinmateriaal, een kippenren waar iedereen de afval kwijt kan, ...
- Vergt engagement. Je hebt trekkers nodig
- Een samentuinproject moet altijd heel laagdrempelig zijn, zeker om moeilijk bereikbare doelgroepen te kunnen bereiken en te overtuigen.
- Vzw VELT heeft projecten ondersteund over gans Vlaanderen (bijna 40 'VELT-samentuinen'). Reeds 18 gerealiseerde volkstuintuinen in de provincie Limburg (sinds 2006)
- Wie doet een beroep op vzw VELT? Dit is heel breed: gemeenten, OCMW's, verenigingen, scholen, clubs, woonzorgcentra, ...
- Mevr. Van Mechelen licht heel kort drie heel geslaagde voorbeelden van samentuinieren toe:
  - o Bonenakkers in Hoogstraten;
  - o Groenten uit Zellik;
  - o De wereldtuin in Menen.
- Enkele bevindingen bij deze projecten:
  - o Niet iedereen hoeft bij samentuinieren ook effectief te tuinieren. De invulling van een 'taak' kan heel divers zijn: koffie of thee zetten, bloemen verzorgen, gewoon aanwezig zijn, stoelen klaar zetten, verhalen over de buurt vertellen, ...
  - o Houd alles laagdrempelig. Werk met foto's, afbeeldingen, logo's, om een breed publiek te bereiken (liefst geen boeken of powerpoints gebruiken).
  - o Gebruik verkleinwoorden in de communicatie.
  - o Gebruik eenvoudige icoontjes (zeer belangrijk bij mensen die de Nederlands taal niet of nauwelijks machtig zijn).
  - o Veranker lokale zaken in het project, aandacht voor het inclusieve.
  - o Werk samen met veel partners en met relevante actoren.

- Een samentuin moet een sociale ontmoetingsplaats zijn voor en door mensen. Hierdoor ontstaat er een sociaal netwerk en leren mensen (beter) met elkaar omgaan. Men informeert elkaar over allerlei kleine, doch relevant zaken die het leven in de buurt aangenaam maken en vergemakkelijken, zoals over de openingsuren van de kleuterschool, over waar een tweedehands fiets kan gehuurd worden, over de openingsuren van winkels, het zwembad, ...
- De belangrijkste momenten van samentuinieren zijn die momenten waarop men niet werkt, met name de pauzes (het contact met elkaar). Zo komt men vrij snel tot een goeie 'match'. Bevordert het groepsgevoel. De samentuin wordt hierdoor méér SAMEN dan TUIN; het wordt een plek waar mensen elkaar gaan opzoeken, een ontmoetingsplaats waar bijv. een nieuwjaarsreceptie wordt gehouden of bijv. waar men een braderie organiseert of waar men gewoon elkaars gezelschap opzoekt.
- Vzw VELT werkt met een aantal basiscodes, vanuit het principe: een samentuin is een ecologische tuin waar men geen pesticiden en kunstmest gebruikt:
  - o Iedereen is welkom;
  - o Samentuinieren gebeurt het ganse jaar rond;
  - o In de samentuin leren we van elkaar;
  - o We maken afspraken en we verdelen de taken;
  - o We maken samen een reglement en houden ons daar aan.
- Vzw VELT werkt verder aan twee concrete projecten:
  - o Duo-tuinieren of buddy tuinieren, waarbij een autochtoon samen met een allochtoon tuiniert. Brengt twee heel verschillende leefwerelden bij elkaar. Is heel laagdrempelig. Via heel eenvoudige gesprekken leert men van elkaar. (is belangrijk bij o.a. het aanleren van de Nederlandse taal). Nadeel is dat dit soms maar van korte duur is omdat vaak de allochtoon persoon dan werk vindt en/of (moet) verhuist en zich op een andere manier moet engageren. Vzw VELT zoekt nog verder uit hoe men dit kan verbeteren.
  - o Ecotuindagen waarbij mensen hun tuin openstellen voor anderen. Men treedt op als gastvrouw/gastman. Men kan zich daarvoor laten registreren bij de vzw VELT die hen daarbij dan uiteraard ondersteunt en begeleidt. Vooral vanuit scholen is er veel vraag naar ecotuindagen.

Wat is de vergadering bijgebleven van deze uiteenzetting?

- Bij een samentuin is het tuinieren op zich eigenlijk niet het belangrijkste, doch eerder de randactiviteiten zijn belangrijk. Het samen-zijn, het samen-doen, het samen-inrichten. Het groeit van onderen uit (bottum-up). Is een proces dat tijd vraagt, maar hierdoor wel meer kans op slagen heeft.
- Fijne plek op te vertoeven, veel contacten => stimuleert de integratie van doelgroepen die anders moeilijk(er) aan de bak komen. Het is laagdrempelig. Het moestuinwerk an sich is niet het belangrijkste.
- Hoe betreft je nieuwkomers concreet bij het project?
  - o Vzw VELT merkt op dat er een verschil is bij aanvragen tot samentuinieren in steden versus op het platteland. In steden is er vooral vraag vanuit de vaststelling dat er daar een gebrek aan ruimte is om te tuinieren, terwijl op het platteland de vraag vooral vanuit een engagement gebeurt.
- Er zijn ook minder leuke taken, zoals bijv. de noodzakelijke administratie en het bekomen van attesten (bijv. bodemanalyse)
- Hoe begin je aan een dergelijk project? Waar vind je grond? Welke bodemkwaliteit is vereist? Wie betrek je in het project? Welke partners?
- Rolverdeling bij een samentuin? Wie doet wat en wat als men de afspraken niet nakomt?
- Moet een samentuin altijd openbaar zijn? Wat met vandalisme? Openbare tuin versus afgesloten tuin waarbij elk lid een eigen sleutel heeft. Voordeel van een afgesloten tuin: makkelijker te beheren, maar anderzijds minder het gevoel van 'een buurtuin' te zijn.

Aandachtspunten

- Bottum-up aanpak is noodzakelijk voor de slaagkansen van het project. Vraagt engagement + de noodzaak van enkele 'trekkers' te hebben. Men moet ook kunnen rekenen op vrijwilligers, maar hoe meer het project gedragen is, hoe meer mensen zich zullen aanbieden.

- De start kan vanuit verschillende invalshoeken komen, maar men moet een structuur uitwerken (afspraken, reglement, frequentie van infovergaderingen (soms beperkt, soms voor iedereen en algemeen, ...). Vzw VELT begeleidt en delegeert. Het traject moet zorgen voor een draagvlak waarin alle betrokken hun gading vinden. Dit vergt echter tijd en inspanning, zeker om die doelgroepen die minder aan de bak komen over te streep te trekken en in het project mee te laten stappen. Hoe steviger de basis waaruit het project groeit, hoe groter de slaagkansen. Zo zal een volkstuinproject welke opgezet wordt vanuit de gemeente vaak op minder belangstelling kunnen rekenen dan wanneer het idee is gegroeid vanuit de buurt zelf.
- In het kader van subsidiering door de VLM (tot max. € 15.000), is het belangrijk dat de grond een duurzaam karakter heeft. Ofwel is de grond in eigendom van de promotor van het project ofwel is er een overeenkomst met de grondeigenaar met een duurtijd van minimaal 10 jaar om de grond te mogen aanwenden tot een volkstuin. Is dit niet het geval, kan zijn de subsidies veel lager (max. € 7.000)
- De aanvragen tot subsidiering van een volkstuinproject kunnen enkel ingediend worden door OCMW's, gemeentebesturen en verenigingen. Niet door particulieren.
- Een bottom-up parcours is de beste weg om anderstaligen/nieuwkomers van het dorp mee in bad te krijgen. Het inschakelen van relevante partners kan daarbij helpen (bv. de vzw Samenlevingssopbouw is een professioneel aanspreekpunt).
- Een begeleidingstraject kan ondersteuning geven (rol vzw VELT). Vzw Velt engageert zich qua opleiding, voorlichting, planning, geeft tips, begeleidt, maar uiteindelijk zijn het de vrijwilligers zelf die het project zullen moeten trekken en praktisch uitvoeren. Vzw VELT waakt wel over de samenstelling van de groep.
- Er bestaat geen script die alles van A tot Z uitlegt. Altijd is het maatwerk en in functie van de voorliggende situatie en personen. Er is nooit één typische situatie of één standaard traject.

NAMIDDAG

Wat is de vergadering bijgebleven van deze uiteenzetting?

- De tuin als locatie die werkt als een verbindend element. Het concept van samentuin grijpt men aan als "een excuus" om samen te komen. Versterkt de lokale ondersteuning. Geen 'schools gedoe' (geen "vingertje" die wijst wat wel en wat niet).
- Kansengroepen betrekken en hen een rol in de maatschappij laten vinden. Een volkstuin kan daarbij een ideaal middel zijn.
- Duo-tuinieren. Hoe vindt men 'geschikte' mensen? Hoe zorg je voor een continu engagement?

Aandachtspunten

- Elk project heeft een eigen ontstaansgeschiedenis, maar de kern van het verhaal is steeds een basis engagement. De rol van vzw VELT is steeds begeleidend en helpt het groepsproces 'op poten te zetten' (o.a. begeleiden bij het indienen van een subsidiedossier bij de Vlaamse Overheid via VLM). Geen blijvende rol in het project. Een samentuin moet in principe na 2 a 3 jaar zelfstandig en autonoom kunnen "draaien".
- Mogelijke hinderpalen
  - o Tijd en inzet van vrijwilligers. Blijvende motivatie en engagement;
  - o Zich schikken naar afspraken en opvolging van het reglement;
  - o Huurprijs van de tuinpercelen. Moet altijd een laag bedrag zijn. Altijd van toepassing? Voordelen van het vragen van een huurprijs is dat dit het engagement van de betrokkenen vergroot én men over een budget beschikt om daar allerlei zaken binnen het project mee te doen (bijv. drukken van flyers, aankoop gemeenschappelijk tuinmateriaal, uitnodigingen versturen, ...). Genereert ook een zekere vorm van fierheid. Geeft een extra boost.
- Vzw VELT organiseert ook een samentuin trefdag (kruisbestuiving van projecten).
- Duo tuinieren hoeft niet persé een lange termijn doelstelling te zijn. Het opzet an sich is het belangrijkste. Het sociale aspect, de integratie, het elkaar leren kennen en met elkaar leren omgaan telt. Het tuinieren is eigenlijk maar een middel om dit te bereiken.
- Om mensen te overtuigen (te triggeren) is een zekere dynamiek vereist. Er zijn diverse mogelijkheden. Dit kan bijv. door het opstellen van een groentenkalendar of een digitaal platform uitwerken dat aangeeft wanneer er moet gesnoeid worden, wanneer er moet gezaaid worden, wanneer er moet gespit worden, ... Zo ontstaan spontaan afspraken en engagement.

- Ondersteuning (zeker in de beginfase) is vaak noodzakelijk. Een moeilijkheid hierbij is het gebrek aan personeel en aan 'personeelstijd'. Bovendien zijn personeelskosten nauwelijks subsidieerbaar. Bij de subsidies door de VLM bijv. kunnen enkel personeelskosten ingebracht worden wanneer die in relatie staan tot het op- en begeleiden van vrijwilligers die ingezet zullen worden in het volkstuintuiproject.
- De leeftijden van de tuinierders is heel divers en varieert van gezinnen met jonge kinderen tot ouderen uit woonzorgcentra.
- Is er een wetgeving van toepassing bij samentuinieren? Als de tuin bijv. openbaar is, mogen er dan honden vrij in rondlopen? Mag men er muziek maken? Moet een volkstuintuin een oord van rust zijn? De vergadering kon hier geen antwoord opgeven.
- Belangrijkste is dat een samentuin altijd een meerwaarde voor de buurt moet betekenen. Past binnen de maatschappelijke context om op zoek te gaan naar initiatieven die de individuele component overstijgen en zich richten naar een collectief maatschappelijk belang.

Wensen vanuit de vergadering

- Uitvoeren van minstens één samentuin in de provincie;
- Versterken van de samenwerking met de buurt en met andere alternatieve vormen van tuinieren (bijv. CSA bedrijven);
- Samenbrengen van anderstaligen met Vlamingen;
- Hopen op een blijvende ondersteuning (subsidiering) vanuit de overheid.

Interessante links

De website van vzw VELT:

<https://www.velt.be/samentuinen/hoe-starten>

Een uitgebreide folder met veel info, tips en tricks:

https://issuu.com/veltvzw/docs/brochure_samentuinen_2016_lr